ՈՒՐԲԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 407 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ — 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1859

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

Տարեկան գինն է . . . 180 գրշ
Վեցամսեայ „ . . 70 „
Եռամսեայ „ . . . 40 „
Մէկ ծանուցումը տպելն 3 գրուշ է։
Տորագրութիւնները կանխիկ են։
Տորագրութիւնները ամէն ամսոյ 1 ին և 16 ին կը սկսին։

Դուրս երթալիք լրագիրներուն համար ծախքը առնողին վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ ոչ եւ իսկ գրութիւն, խմբագրին պէտք ուղղուի. եւ առանց համբուն ծախքը թերթոցին վրայ է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Եւրոպական լրագիրները նոր լուր մը չեն բերեր մեզ այս շաբթու։

Իտալական խնդրոյն վերջին որոշմանը համար տէրութեանց ժողով մը ըլլալու լուրը հաստատութիւն կը գտնէ։

Նաբոլէոն կայսեր առ Սարտենիայի թագաւորը գրած նամակը որուն մէջ Իտալական խնդրոյն որոշմանը մասին Գաղղէոյ քաղաքականութիւնը պարզ եւ որոշ կերպով յայտնի եղած է, Անգղէոյ կառավարութեան կասկածները փարատեր եւ հետեւաբար Տէրութեանց ժողով գումարելու առաջարկութեանը հաճելի եղեր է։ Այսու ամենայնիւ յիշեալ նամակին մէկ քանի կէտերը զգուշաւորագուշակելի խնդիրներ կերեւին քանի մը լրագրաց աչքին, որովհետեւ Ալլաֆրանքայի պայմաններուն հակառակ քանի մը նոր զիջումներ կը պահանջեն Աստրիոյ տէրութենէն, եւ չյուսացվելը որ ան ալ դիւրութեամբ հաճի այն զիջումներն ընելու։ Այս կարծիքները կամ կասկածները մէկդի առնելով, Իտալական խնդրոյն զլխաւոր գժուարութիւններն արդէն լուծված կրնան համարվիլ քանի որ մեծ տէրութիւնները միաբանած են ժողով մը գումարելու վրայ, որուն նպատակն է Իտալիայի նոր վիճակը հաստատուն հիմանց վրայ ամրացնելով Եւրոպայի խաղաղութիւնը ապահովցնել։

Մեծ տէրութեանց մէջ այս բարեդուշակ համաձայնութիւնն հաստատված ժամանակը, Իտալիոյ դքսութեանց առ ժամանակեայ կառավարութիւններն ալ միւս կողմանէ ամէն ջանք'ի գործ կը դնեն Սարտենիայի հետ խառնվելու։ Թոսքանայի, Բարմայի եւ Մոտենայի մէջ հաստատված ազգային ժողովները համաձայն խոր հրդով Սարտենիայի թագաւորին ազգակոն Սավոյի Ռարինեան իշխանը Մէջին Իտալիոյ խնամակալ անուանեցին, եւ միանգամայն Սարտենիայի տէրութեան սահմանագրութիւնն ընդունեցին։

Այս որոշումը ոմանք Սարտենիայի կառավարութեան՝, ոմանք ալ Անգղէոյ կառավարութեան դրդմամբը եղած կը համարին։

Ինչ եւ իցէ, Գաղղէոյ կառավարութիւնը դժգոհ ըլլալով Իտալացւոց այս ընթացքէն, խորհուրդ տուաւ Սարտենիայի թագաւորին որ մերժէ անոնց առաջարկութիւնը։ Թագաւորն ալ հրաման չտուաւ Ռարինեան իշխանին որ Մէջին Իտալիայի խնամակալ ըլլայ։

Պէլճիքայի Էնպէրանտոն լրագրին խօսքին նայելով՝ Գաղղիա 60 միլիոն ֆրանք կը պահանջէ Սարտենիայէն՝ վերջին իտալական պատերազմին ժամանակը ըրած ծախքերուն փոխարէն։

Հուսի Գասն ալ խօսք տուեր է կառավարութեան գործերն աշխարհական անձանց յանձնելու եւ ժողովրդեան քուէովը ընտրված երեսփոխանաց ժողով մը հաստատելու։

Գաղղեական Մոնիթեօ լրագիրը իւր նոյեմբ. 10 թուոյն մէջ հետեւեալ կերպով կը ծանուցանէ Յուրինի գաշնադրութեան ստորագրվելը։

"Յուրինի գեսպանաժողովին դորձերը լմնցան եւ իր հաստատելու պաշտօն ունեցած գաշնադրութիւններն այսօր ստորագրվեցան Գաղղիոյ, Աւստրիոյ եւ Սարտենիայի լիազօր եղեսփոխաններէն։

"Գաշնադիրներն երեք հատ են։

"Առաջինը՝ որ Գաղղիոյ ու Աւստրիոյ մէջ հաստատված է՝ Լոմպարտիայի երկիրը Գաղղիոյ թողվելուն վերաբերեալ պայմանները կը պարունակէ։

"Երկրորդով՝ Գաղղիա նոյն երկիրը Սարտենիայի կը թողու նոյն պայմաններով։

"Երրորդով հաշտութիւն կը հաստատվի Գաղղիոյ, Աւստրիոյ եւ Սարտենիայի մէջ։

"Այս գաշնադրութիւններուն զանազան պայմանները՝ Ալլաֆրանքայի նախագիծ պայմաններուն մասքը շինված են եւ զանոնք կը հաստատեն։

"Նաբոլէոն կայսեր եւ Աւստրիոյ կայսերական կառավարութիւնները միաբանութեամբ որոշեցին Տէրութեանց ժողով մը գումարվելու հրաւէր ընել, որպէս զի Յուրինի գաշնադրութիւնները յիշեալ ժողովին աչքին առջեւ դրվին եւ Իտալիոյ խաղաղութիւնը ամուր ու անեւական հիմանց վրայ հաստատելու յարմար ըլլալիք միջոցներուն վրայ հոն խորհրվի։

Անգղիոյ լրագիրներուն խօսքին նայելով՝ Ռուսաց Ա. Աղեքսանդր կայսրն եւ Բրուսիոյ իշխանը Պրէսլաւի մէջ տեսնվված ժամանակին խորհուրդ ըներ են որ գումարվելիք տէրութեանց ժողովին մէջ 1815 ի գաշնադրութիւնները փոփոխելու առաջարկութիւն ըլլայնէ չընդունին, եւ մանաւանդ յիշեալ ժողովին մասնակից չըլլան մինչեւ որ Անգղիա ալ մասնակից ըլլալու խօսք չտայ։

Սպանիոյ ու Մարոկի տէրութեանց մէջ թշնամութիւններն սկսան եւ երկու կողմանէ պատերազմը սաստկապէս առաջ տանելու փոյթ կայ։

Մարոկի կայսրը մեծ պատրաստութիւն կը տեսնէ, եւ կերեւի որ անձամբ պիտի առաջնորդէ իր զօրքերուն։

Հոկտ 25 ին օրը Մարոկեցիներն իրենց սահմանին կիցը եւ սպանիացւոց ձեռքը եղած Սէութա քաղաքին վրայ յարձակում ընելով ռմբակոծեցին։ Հետեւեալ օրը յիշեալ քաղաքին մէջ գտնվված սպանիացի պահապան զօրքերը դուրս յարձակելով՝ Մարոկեցիները ցրուեցին եւ անոնց թնդանօթի մարտկոցները քանդեցին։ Սակայն Մարոկեցիներն հետեւեալ օրը աւելի մեծ զօրութեամբ յիշեալ քաղաքին վրայ յարձակում ըրին եւ պատերազմը կը շարունակեր։

Այս կռիւները դեռ պատերազմին նախաշաւիղները կը համարվին, վասն զի դեռ Սպանիոյ տէրութեան Էփրիկէ խրբկելիք ցամաքային զօրութիւնը հոն հասած չէ օգին գեշութեանը պատճառաւ. որովհետեւ Սպանիայի ծովեզերքներէն նաւերով Էփրիկէ պիտի անցնին։

"Պատերազմին եռանդն ընդհանուր է Սպանիայի մէջ, կոսէ լրագիր մը։ Զանազան գաւառներ կառաջարկեն կամաւոր զօրաց գունդեր տալ կառավարութեան. եւ թէ որ կառավարութիւնն հաճութիւն տայ՝ 100 հազարէն աւելի կամաւոր զօրք կրնայ պատրաստվիլ քանի մը աւուր մէջ։"

Բոլոր հակառակ, Մարոկի մէջ ալ սաստիկ եռանդ կայ պատերազմի։ Բոլոր ծովեզերեայ քաղաքները, Թանժէր, Թէթուան, Ռատաթ, Լարաշ, Սաֆի եւ Մոկատոր՝ հզօր պաշտպանութեան վիճակի մէջ կը դրվին ու կամրանան։

Գաղղեոյ զինուորական Մոնիթեօ լրագրին խօսքին նայելով, Մարոկի տէրութեան զօրաց թիւը՝ խաղաղութեան ժամանակ 35000 էն աւելի չէ. բայց երբոր պատերազմ մը բացվի, կայսրը գաւառաց կուսակալներուն կրդէս է, անոնք ալ իրենց սահմաններուն մէջ գտնվված արաբ ցեղերը ոտք կը հանեն. ասանկով սովորական զօրաց վրայ կաւելնան բազմաթիւ անկանոն զօրաց գունդեր որոց թիւը 300 հազարի կրնայ հասնիլ, մեծ մասը ձիաւոր։ Այս զօրքերը թոշակ չեն առներ, բայց կոխած տեղերնին կը կողոպտեն։

Այժմեան նոր կայսրը իւր կանոնաւոր զօրաց թիւը 16000 հոգի աւելցուցած է կրսեն, զրասորդներու եւ նոր թնդանօթաձիգ զօրաց գունդեր սահմանելով։

Մարոկի լեռնականներուն ու Էլժէրիի գաղղեական զօրաց մէջ ալ թշնամութիւնները կը շարունակեն։

Գէնի Սնասէն ըսված արաբ լեռնականները՝ հոկտ. 14/26 ին օրը գաղղեացիներէն ստստիկ հարուած մը ուտելով՝ ինչպէս որ ծանուցած ենք նախընթաց թիւերնուս մէջ, սարսափեր գաղղեացւոց առաջարկած խիստ պայմաններն ընդուներ են՝ իրենց մէջէն մարդիկ պատանդ տալով եւ ծանր տուրք վճարելով։

Գաղղեական զօրքերն այս առաջին յաջողութենէն ետեւ՝ սկսեր են առնել յառաջ քալել Մարոկի հողին մէջ՝ ուրիշ քանի մը արաբ ցեղեր ալ խաբեպատժելու դիտաւորութեամբ։

Սարտենիայի կառավարութիւնը մեծագումար փոխառութեան ստորագրութիւն մը բացաւ Իտալիոյ մէջ։ Այս փոխառութիւնը՝ որուն պարագաներն դեռ յայտնի չեն, քանի մը աւուր մէջ ստորագրվեր է։

Գաղղեոյ զինուորական Մոնիթեօ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ չինաց կառավարութիւնը հասկընալով որ Անգղեոյ ու Գաղղեոյ տէրութիւնները Ռէյհօ գետին բերանը պատահած անցքերն առանց վրէժխնդրութեան չպիտի թողուն՝ յիշեալ գետին բերանը հզօր կերպով ամրացնելու կաշխատի, եւ Ռէքին մայրաքաղաքին մօտ ալ մեծ բանակ մը կը պատրաստէ իւր ամենէն ընտիր զօրքերէն։ Կըսվի թէ Չինաստանի կայսրը միաբբդրեր է որ եւրոպացիք իր մայրաքաղաքին վրայ քալելու ըլլան նէ՝ իր ընտանիքը պիտի առնէ ու Թաթարիստան քաշվի 70 հազար պահապան զօրքով։ Թէ որ այս բանը ըլլայ, կրսէ վերոյիշեալ լրագիրը, դժուարութեանց լուծումը կուշանայ. որովհետեւ կայսրը ձգէ երթայ նէ՝ գաղղեացիք ու անգղեացիք որո՞ւ հետ դաշնադրութիւն պիտի ընեն։

Չինաստանէն գրված նամակ մը լուր կուտայ թէ Ռաչինչինի զօրաց մեծ բանակ մը գաղղեացւոց վրայ յարձակելով՝ սաստիկ ջարդ մը կերեր է։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքիս Սարտենիացւոց դեսպան Տուրանտօ զօրապետը՝ շաբաթ օրը Տրմա Պահէի կայսերական պալատը երթալով՝ օգոստափառ Ինքնակալին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ։

Ըսուի թէ Թունուզէն արտաքոյ կարգի դեսպան մը կուգայ Կ. Պոլիս՝ նոր պէյին հաստատութիւնը խնդրելու օգոստափառ Ինքնակալէն։

———

Կայսերական հրամանաւ՝

Սամոսի դայմագամ Արիսթարքի պէյը նոյն կղզւոյն իշխան անուանեցաւ։

Դարձեալ կայսերական հրամանաւ՝

Պատերազմական ատենին նախագահ վեզ. Զարիֆ Մուսթաֆա փաշան Արդարութեան բարձրագոյն ատենին նախագահ անուանեցաւ։

Ֆէրիք Իսմայիլ Հալիմ փաշան պատերազմական ատենին նախագահ հանուանեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Շաբաթ օրը՝ որ էր տօն Սրբոց Հրեշտակապետաց, ամենապատիւ սրբազան Պատրիարք Հայրը Ղալաթու Սրբոց Հրեշտակապետաց եկեղեցին երթալով՝ անդուոյն բարեպաշտ ժողովուրդը հոգեւորապէս մխիթարեց։

Երկուշաբթի օրը Նորին Սրբազնութիւնը Պոլսէն Գումգափու դառնալուն, Ֆէների յունաց պատրիարքարանը հանդիպելով՝ սիրալիր տեսութիւն մը ըրաւ յունաց ամենապատիւ Պատրիարքին հետ։ Յետոյ Արդարութեան բարձրագոյն ատենի նորընտիր նախագահ վսեմափայլ Մուսա Սաֆֆէթի փաշային շնորհաւորութեան երթալով՝ արժանաւոր պատուով ընդունուեցաւ Նորին վսեմութենէն։

Սրբազան Հայրը Պալատ գտնուած ժամանակը անդուոյն Խորենեան դպրոցին ալ այցելութիւն ըրաւ, եւ աշակերտաց մէկ մասին մանրամասնաբար քննելով՝ իր գոհութիւնը յայտնեց թաղեցւոց հոգաբարձուներուն ու դասատուներուն, եւ հայրական բերկրութեամբ յանձնեց [illegible] իրենց զաւկին ջանքն ու մտադրութիւնը չպակսեցնելու։

———

Լրագրոյս ժամուս գրուած ժամանակ նամակներ մեզ եկան Ֆիլիպէէն, որոնք կը ծանուցանեն թէ Ֆիլիպէ քաղաքին հայ ժողովրդեան մէջ ժամանակէ 'ի վեր ծագած ցաւալի եւ կրօնական խռովութիւնը բոլորովին անհետացեր՝ համերաշխ սէր ու միաբանութիւն հաստատուեր է։ Ասոր մանրամասն տեղեկութիւնները գալ շաբթու։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական Շահ-իւէ անուն նորաշէն պատուակառք շոգենաւը՝ որ իր մեքենաներն ընդունելու համար Անգղիա գացեր էր, հինգշաբթի իրիկուն մայրաքաղաքս հասաւ։

— Անցեալ շաբաթ օրը (հոկտ. 31) սպասուած Մարսիլիայի շոգենաւը՝ որ մինչեւ նախընթաց թերթերնուս հրատարակուած ժամը չէր հասած Կ. Պոլիս, շաբաթ օրը (նոյեմբ. 7) հասաւ։

Օդին յանկարծական ապականութեանն կիզեալ շոգենաւն սեղմեր՝ [illegible] կղզւոյն նաւահանգիստը ապաւինելու մինչեւ որ ծովը քիչ մը հանդարտեր է։

Գերիշ սպասուած փոստանաւերն ալ իրենց սովորական օրերէն քանի մը օր ետքը կրցան հասնիլ, եւ բարեբախտաբար վնաս ալ մը չէ եղած։

Իսկ աւստրիական ստացպատաւոր նաւերէն շատեր կան մնացած եւ կամ բոլորովին կորսուած՝ թէ Սեւ ծովուն եւ թէ Միջերկրականին մէջ։

— Կայսերական կառավարութեան [illegible] խորհրդականները յանձնաժողովով անցեալները բանտուած Քոսթաքի [illegible] անուն յոյն սեղանաւորը՝ Արդարութեան բարձրագոյն ատենին մէջ դատուելով՝ [illegible] ատենին դատապարտութեան [illegible] ի տեսի հասարակութեան, կուրծքին վրայ իր յանցանքն ու կոչելը պարունակող ծանուցագիր թուղթ մը կախուած։

— Բուլղարիոյ մէջ բաժանորդական Ընկերութիւն մը կազմուեցաւ, այլ գիրքեր թարգմանելու եւ տպելու ընթանալու համար ու ազգակցաց օգնութիւն ընելու նպատակաւ։ Բարձր կառավարութիւնն այս ընկերութեան հրաշական կանոններուն հաստատութիւն տալով՝ Հասարակաց կրթութեան պաշտօնէին հրամանին ու պաշտպանութեանը ներքեւ դրաւ։

Ընկերութեան գրամադրութիւնը բաժանորդագրութեամբ է, դրամական տուրքերէ եւ գիրքեր տպել տալով եղած շահերէ պիտի բաղկանայ։

Արդարութեան բարձրագոյն ատենին կողմէ դատապարտութեան վճիռներ Սեպտեմբ. ամսոյն մէջ։

Սթավրի, Սավա, Նիկոլաք եւ Նիկօլ անուն խրուսթները՝ Մալթեպէ գիւղը [illegible] Նորքօ չորպաճիին երկու աղջիկները Սեֆամթին եւ Ֆիլիոն փախցունելու համար երկուական տարի շղթայակապ աքսորութեան։

Անգղիոյ պաշտպանութեան ներքեւ գտնուող Ալիքօ՝ Հաֆըրպաշը Հասան աղային ժամացոյցը գրպանէն գողնալով՝ 5 ամիս բանտարկութեան։

Ֆէրհատ անուն պարսիկը՝ Պէշիկ-թաշ Եսիֆ պէյին տունը գողութիւն ընելով՝ 3 տարի բանտարկութեան։

Հայտար փաշայի հիւանդանոցին բուժակ Ահմէտ՝ նոյն հիւանդանոցին սպասաւոր Եսաւիւլ-Հալիլին ժամացոյցը գողնալով՝ 4 ամիս բանտարկութեան։

Ալի անուն նաւաստին՝ Քոմբաթօ անուն հացագործին թղթադրամի գրպանակը գողնալով՝ 4 ամիս բանտարկութեան։

Իւսքիւպի Տօւմա գիւղէն Տէրվիշ Օսմա գիւղէն Օհաննէսը զինուորաց սպանելով՝ եղեռնագործութիւնն ըրած անգը գլխատուելու դատապարտուեցաւ։

Ասորիոյ հպատակ Պարթօլօ՝ Խայրի էֆէնտիին ժամացոյցը գողնալով՝ 6 ամիս բանտարկութեան։

Ճիհանկիրլի Մէհմէտ եւ Մէհմէտը Հալիլ՝ նոյն գիւղէն Մէհմէտը զինուոր սպաննելով՝ մահուան դատապարտուեցան։

Մէհմէտը Ալի՝ փերուզիշեալ սպանութեան ներկայ գտնուելուն եւ օգնելը չըլլալուն համար՝ 4 տարի շղթայակապ աքսորութեան։

Կօշկարար Տիմիթրի գիշերանց Նիքօլին մուշտակը գողնալով՝ 3 տարի շղթայակապ աքսորութեան։

Մեթլիւճէլի Իսմին Պէքիր անուն ուսանողին սաակը գողնալով՝ 3 ամիս բանտարկութեան։

Պէյքէօզէնի բեռնակիր Մանուկեան Մարտան՝ Օսման աղային ատլասը գող-

ԸՐՆԻՄՈՒՏՔ

ԵՐԶԱԳԱՆՔ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ*

Գ.

Ասկէ չորս տարի առաջ Փարիզ տպուած վիպասանութեան տետրակի մը պատճառաւ Տաճկաստանի Հայոց մէջ պատահած յուզմունքը գրեթէ ամէն մարդ կը յիշէ։ Էօժէն-Սիւ գրիչն այն տետրակին տպագրութենէն պատերազմ հռչակելով։ Յորայ ձիուն պէս վաշ վաշ պոռացեր ճամբայ էր ելեր։ Առաջ, իր [illegible] թուղթն այն տետրակին դատաւորներն ու Խունկելու անոր եւ ազգին վրայօք գրածները հերքմապէս հրատարակելով, տետրակին հեղինակներն իր առնանք հրաւիրեր էր որ իրենց տետրակին վրայ իրեն պատասխան տան։ - Ընհոգութիւնն անհնարին է, բեր էր, եւ յաղթութեան նշան կրնայ « համարուիլ. լռել չըլլար, վասն զի մենք ալ « բանլիք ունինք * »։

Հեղինակներն այս անկաշառ դատաստանին կոչմանէն սիրտերնին կանոնին ծծելով, չհամարձակեցան երեւան ելլալ եւ կոչողին պատասխան տալ։ Էօժէն-Սիւ գրիչն անոնք սպառնելու համար, երկրորդ անգամ թուղթը գործնալ տետրակին հեղինակին մէկուն, եւ Խունկէսի նորէն գրածներուն վրայ հատուած մը գրել սկսեր էր։ Բայց յանկարծ մտածելով որ գուցէ հեղինակները ծածկաբար տունէ տուն պտտելով իրենց գաղղիերէն տետրակը Հայերը մոլորեցնելու պատրաստ ըլլան, ուստի քարոզող եւ ունկնդիր միանգամայն վախցունելու համար, յօդուածին վերջերը հատած ականը կէս գիշերուան տատները գետինը կը դողնէ, եւ ձայնն եղածին չափ — Յուշ յուշ, կը պոռայ, « հաղթական դպյակ մեր մէջն է. Մա- « նուկներ, հիմայ թողեր ունիք մի, որ ձեր « պատերազմի այս ձայնը լսէն** »։

Այս ազդարարութեան բառերուն ցիր ու

Տե՛ս Թիւ. 404.
* Նոյն. 324.
** Նոյն. 392.

ցան չարագուշակութիւնն ու [illegible] ցնցուածքն ալ էր, տառապանքեալ գրիչը Պիւթիական հարցին եռոտանւոյն վրայ նստած պէս ճչածէ. այլ ինչ եւ էր, հայերէն որբերութիւնն ներշնչեալ այս ողբերգական Հայերնոտէր չարագրին գրքէն Թաւծփլիպպեանն էր, որ հանճարեղ դպյ [illegible] հարուածը տալու համար, [illegible] փութացեր էր։ Կրնէն թէ, այս յուշ-յուշի ձայնարկութիւնն ու պատգամը Հայոց մէջ կարգադրուած տանեն, ամէն մարդ պակուցմամբ իրար անցնելով, որ մէկը պատերազմի ձայնէն դողալ կսկսի. որ մէկն անդին տանին կը դիմէ Մամիկոնեանի Թուղթ փնտռելու համար, որ մէկը սոսկալով տանն տունին կը նայի որ [illegible] խածնող չըլլայ, եւ ամէնը մէկէն յուշ յուշ ալ զգուշանելով տուներնին կը փախչէն, եւ դուռներնին հաստատուն փակելով դէմ կը փակեն կը պարզունակեն, վերջապէս ամեն ինչ կը դոցեն։

Էօժէն-Սիւ գրիչն այս [illegible] ալ ազգային գրականութեան սեղանին վերայ գիւղէն ետեւ, այն տետրակին եւ հեղինակացը վրայ երրորդ եւ վախճանական եւ վճռական բոցով մըն ալ ազգին կողմէն հրատարակելու պատեհ ունենալով, Օվիտանոս [illegible] եւ իր ձայնակցութեամբն այն բովէն ալ իր չորեքասաներորդ եւ վերջին Թուղթն մէջ տպեց լինտոց։ Այս վերջին թուղթն որ ազգային պատրիարքարանին մէջ յօրինուած, եւ Փարիզի շուկայի կենդանավարական ատուածականութեան Թելադրած ամենայնապետ տետրակին ու անոր ձայնակից Թերթերուն արժանապէս մերժած էր, կարծեմ թէ խնդիրը լուծանելու եւ վճռելու համար բաւական էր եւ շատ։ Էօժէն-Սիւն նկատմամբ ալ, աշխատողի դատապարտութիւն գալստութեան, եւ բողոք բողոքի հետ եւ վրայ։ Հերիք չէր։

Չէ. Էօժէն-Սիւ գրիչն [illegible] համար, [illegible]* դարձեալ միանգամայ կրկին վերջնական նորէն բողոքել կուզէ եղեր։ Մեզի կը

* Նոյն. է. եր. 31. 42 ...

թուի թէ, այսահարին նոյնչափ մը բաւական է, եւ բողոք բառն ալ այսահարին [illegible] պէս կամ մէկ անգամով իր ազդեցութիւնը կրնէ, կամ բնաւ չըներ։ Ասկէ անդամին ազդեցութիւն բառուն, կրկնութիւնն աւելորդ եւ ծիծաղելի կրնայ. չորրանի, երկրորդ եւ մանաւանդ չորրորդ անգամ բողոքը բանակ եւ տորմիղ ունեցողն է. չունի նէ, քիթին կը խնդան, [illegible] կանչել եւ նոյնպէս ծիծաղելի կամ խայտառակ կրնայ։ Փույթ չէ. Էօժէն-Սիւ գրիչն [illegible] կայսերութեան աթոռակիրն է մեր մէջը. քանի խաղք ըլլայ, այնչափ կը ծծնայ ինք իր հայելին մէջ, եւ խօսքերն իր բերնին մէջ։ — Հիմա բարութեան աթոռը հոն հատատել « ուզողը մեզի թշնամի է, եւ իբրեւ այն, « մեր գէնքերն նպատակ . . . *»։ Կրօնէ, ատքն ալ չիւնալթաւի կրնայ կը փախչի։

Ինչ որ ալ ըլլայ, եւ ինչ կերպով ըսէ, Էօժէն-Սիւ գրիչն [illegible] բողոքել կուզէ։ Ահա անոր վերջին խօսքը, եւ ահա Էօժէն-Սիւ հրատարակելիք վերջին յօդուածը, որուն նպատակն ու փոխմանը շահաւոր կերպով քննել կուզէինք։ Քննենք ուրեմն, եւ այնչափ տխրօրէն, որչափ որ նիւթն անհամեստ եւ անձնահաճ գրչի մը վիպասանութեան նկարագիրն ամփոփելովը, համբակաց համար յանդուգն դատման դէմ զգուշարար խրատ մը ընծայելուն յոյս ունինք։ Մեզ, տես, ազգային սիրտն եւ իրենց ինքնին ինչ զէնքի նպատակ կրնենք, եւ ոչ դժկամակութեամբ։ զի « կամիմ Աբէլեայ, եւ մի յայլ ումեք'ի քաջացն*»։

Ինչու համար Էօժէն-Սիւ գրիչը կրկին կրկին բողոքել կուզէ հռամեական տետրակի մը դէմ։ Վասն զի, կըսէ, — Մեր ազգին արտաքին « թշնամիները բազմաթիւ եւ աշխոյժ են ար- « դարեւ, (որոնց անունները [illegible] « [illegible],) այլ ներքին թշնամիները ա- « ւելի շատ կուտան, եւ մեր [illegible] « [illegible] հիմայ. ([illegible] « [illegible]) « եւ եթէ գարման մը չի տարուի, Հայ անունը « յեղաշրջելով պիտի բառնան երկրի երեսէն** »։

* Երեւակ. ԺԳ. 418.
** Խորենացի. Ա. ԼԲ.
* Երեւակ. ԺԱ. 324.

Ուրեմն, Էօժէն-Սիւ գրիչը Հայ անունը մանուն կամ կանթեղային կարծեր է, որ չոր վերապատուելի անխայ լքելով ջնջելու բաւական զինուոր ըլլալ եղեր իր խելքովը։ Բայց վասնզի ատոր եւ վերահաս համարելով, ինչ ընելու էր անկէ խուսելու համար. կենդանագծէտ բռնելն ինչ ճար կը ցուցնէր ասոր։ Միտ դնենք. — Էօժէն-Սիւ վերջին անգամ կուռանալէ հոյլնաւ « սերները որ զարթնուն (այս ռամկավարական « թմբուկին ձայնովը,) եւ այս անարժան մար- « գերու հարուածը դարմանեն. գիտնենք որ ժա- « մանակը դժուար է, այլ ազգին անունը, պա- « տիւը, կեցութիւնը քանի մը վոհ կը պարտա- « ջէն. . . . *»։

Ինչ ըսել կուզէ այս արեւելեան կարմիր հասարակապետականի բարբառանքները։ Ասոնք ինչ կրնայ ըսել, ատար կրօնք քարոզողի մը, երբոր պետութիւնը կրօնքի եւ խղճի ազատութեան գրութիւնն ընդունէր եւ հրապարակեր է։ Ասոնք կրնայ ծառայ քարոզիչներն իր բնական տեղուանքէն իրմով կամ իշխանութեան ձեռքը տարագրել։ Ուրեմն ինչ է այն չորս կէտով լաւթեան տան ցուցուած պաշտանվեալ զինը։ Պարոնայք Սիկարեաններու զարմանն յանձնել, Գորնա, ամբարիշտ; խորհուրդ ալ գրածոյ 'ի կորուստ։ Ուրեմն ազատութիւնն իր ազատութեամբ իր խղճին նա եւ իր հաւատքին [illegible] դատն է, եւ ոչ [illegible], եւ ոչ իսկ մարդ։

Օրէնքմայ հանձնականութեան ինչ ձեռնակար եւ ինչ տանելի բան ըլլալն ամէն մարդ գիտէ. բայց երբոր իր ձեռքը դաշնէ եւ փրկութիւն չէ մնացած. երբոր մարդոց դաշտն առաջեւ ծունկ չոքելու կամ կրակը նետուելու կամ տունէ տեղէ տարագրուելու վտանգ չկայ, երբոր ամէն մարդ անոր սկզբունքը հրապարակաւ կը դաւանի եւ գաղափարները հրապարակաւ կը ծաղրէն. երբոր իր եկեղեցին պարզապէս եւ խոնարհութեան ժողովրդեան ալ անկէ դուրս կելլայ, տասնկ անդէն եւ վատթարեալ թշնամիի մը դէմ բաղանիքն ինչ ամօթ է մարդուս։ Բանկիններով պատապարտել կուզես, ուսէ անունք, անշնորհ,

* Երեւակ. ԺԳ. 389.

նալով՝ 4 ամիս շղթայակապ աշխատութեան ։

Բիզա՛ Պետաթիֆ եւ Խոմայիլ Էֆէնտիներուն սպանելը դաւելով՝ 5 ամիս շղթայակապ աշխատութեան ։

Շէքիր՝ դիշեր ատեն Խոմայիլ ադայի տանը դուռը կոտրելով ժամացոյց մը գողնալուն համար՝ 3 տարի շղթայակապ աշխատութեան ։

Մէրաջէրի դրան հիւանդանոցին բուժակ Օսման՝ Հայտար փաշայի հիւանդանոցին տպաւոր Խալիլ Հիմին ապրանքները գողնալով՝ 6 ամիս բանտարկութեան ։

Շալ վաճառող պարսիկ Մէհէմմէտ եւ ընկերը Հասան՝ Եուսուֆ անուն զապթիէին զարնելով՝ 7 ական ամիս բանտարկութեան ։

Սալիմ անուն հրեան՝ Ահմէտ պէյին ժամացոյցը գրպանէն գողնալով՝ 5 ամիս բանտարկութեան ։

Քահվէճի Գրիգոր եւ Աստուածատուր Հասան՝ Ահմէտ անուն զապթիէին զարնելով՝ 5 ական ամիս բանտարկութեան ։

Բերբեր Նասուհ Գիշերանց Էշէֆ խանը Եղիածի Ուսթիանոսին սենեակը մտնելով եւ անոր զանազան ապրանքները գողնալով՝ 3 տարի շղթայակապ աշխատութեան ։

Էմին Ֆաթիմա Հանըմին տունը մտնելով գողութիւն ընող Ալի 3 տարի շղթայակապ աշխատութեան ։

Գասսապ Մուսթաֆա, Մէհէմմէտ եւ Արնաւուտ Հասան՝ գրաւմաննդութեան համար 10 ական տարի շղթայակապ աշխատութեան դատապարտուեցան ։

Փարիզ հրատարակուած Մասեաց Աղաւնի անուն պարբերական ամսատետրը՝ որուն տպարանը տարւոյս սկիզբէն Գրիմի Թէոդոսիա (Քէֆէ) քաղաքը փոխադրեցաւ, յառաջիկայ 1860 թուականին յունուար 1 էն սկսելով նորէն պիտի շարունակէ եւ արդէն յառաջիկայ տարւոյն յունվարի թիւը մայրաքաղաքս հասաւ ։

Յիշեալ ազգօգուտ եւ ընտիր ամսատետրն այսուհետեւ ալ իր առջի պայմաններովը պիտի շարունակէ ․ միայն թէ երեք կերպ տպագրութիւն պիտի ունենայ ․ մէկը լոկ հայերէն ․ երկրորդը հայերէն եւ ռուսերէն ․ երրորդը լոկ ռուսերէն եւ գաղղիերէն ։

Լոկ հայերէնին տարեկան գինն է կանխիկ՝ ճամբու ծախքովը 6 արծաթ րուբլի, որ է 24 Ֆրանք ։

Լոկ ռուս եւ գաղղ․ 4 արծ․ րուբլի 16 Ֆր ։

Հայ եւ ռուս․ 8 արծ․ րուբլի 32 Ֆր ։

Գործակալն է մայրաքաղաքիս մէջ տէր Պ․ Սարգիս Եղիկեղեան, եւ ստորագրութեան տեղն է Գում-Գափուի Ընթերցանութեան Թանգարանը ։

Վերոյիշեալ Մասեաց Աղաւնիէ ամսատետրին հետ ձեռքերնիս հասաւ նաեւ Քէֆէի Խալիպեան ուսումնարանին կայտառութիւնն ու բարեկարգութեան կանոնները՝ յատուկ տետրակի մը մէջ տպված ։ Այս տետրակն ալ տեսնելու փափաքողները կրնան Մասեաց Աղաւնիոյ գործակալէն առնել ։

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ

Ա

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՍԻՍԱԿԱՆ

ԵՐԱՐԵԱԼ

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍԻ ՕՐԲԷԼԵԱՆ

ԱՐՔ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՍԻՒՆԵԱՑ

Բ.

ՏԱՐԵԳԻՐՔ

ՍՄԲԱՏԱՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻ

Գ.

ՈՏԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒԲԻՆԵԱՆՑ

ՎԱՀՐԱՄԱՅ ՐԱԲՈՒՆՒՈՅ

Ի Լոյս ընծայեաց հանդերձ ծանօթութեամբք արժանապատիւ Կարապետ վարդապետ Շահնազարեանց միաբան սրբոյ Էջմիածնի ։

Այս երեք կտոր ազգային պատմական ընտիր յիշատակներուն առաջինը բաւական ընդարձակ ըլլալով՝ երկու հատորի մէջ տպված է ․ իսկ երկրորդն ու երրորդը մէկտեղ տպելով մէկ հատոր մը եղած են ։

Կը ծախուին Մէրճանը Պ․ Յ․ Մարգարեանին գրատունը ։ Ամեն մէկ հատորին գինը 7 1/2 Ֆրանք ։

ԴԱՇՆԱԿՔ

ԼԱՄԱՐԹԻՆԵԱՆՔ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼՔ

Ի ՁԱՓՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆՍ

ԽՈՐԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Գաղղիացւոց ազգին եւ բոլոր աշխարհի մէջ առաջին կենդանի բանաստեղծ մեծանուն Պ․ Լամարթինի ամենէն երեւելի գործերէն մէկն է, զոր չափաբերով կը կարդան գաղղիերէնին լեզուին հմուտ եղողները ։ Այսպիսի ընտիր բանաստեղծական գործ մը հայերէն ոտանաւոր լեզուի թարգմանելն այնչափ մեծ ճարտարութեան եւ հանճարի գործէ՝ որչափ դժուար է բնագրին իմաստն ու վսեմութիւնը հաւատարմութեամբ պահել հայերէնին մէջ, մանաւանդ ոտանաւոր լեզուի թարգմանելով ։ Արժանապատիւ Տ․ Խորէն վարդապետին բանաստեղծական երեւելի հանճարը, հայկական լեզուի խորին հմտութիւնը եւ ճարտար գրիչը վստահելի երաշխաւորութիւններ են վերոյիշեալ կատարելութիւններն այս դժուարին եւ մեծ ձեռնարկութեան մէջ դրուած ըլլալուն, որ ամենէն մեծ եւ փառաւոր վարձքը կը համարի արժանապատիւ թարգմանչին ։

Կը ծախուի մայրաքաղաքս Մէրճանը Պ․ Յ․ Մարգարեանին գրատունը ։ Գինը 11 Ֆրանք ։

ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ ՈՒ ՏԱՃԿԵՐԷՆ

ՍԱՐՔ ՎԷ ՆԱՀՎ ՖՐԱՆՍԵՎԻ

Տաճկերէն գիտցողներուն համար գաղղիերէն սորվելու դիւրութեան, եւ գաղղիերէն գիտցողներու համար ալ տաճկերէնի մէջ յառաջադիմութեան օգնելու նպատակաւ յօրինեալ 'ի մեծարգոյ Գրիգոր Էֆէնտիէ Մարկոսեան ։

Կը գտնուի Մէրճանը գրավաճառ Մարգարեան Պ․ Յ․ եւ Պ․ Պալտասարին խանութները, Սահաֆլար չարշըին գրավաճառ Արիֆ Էֆէնտիին խանութը, Պէյօղլու Թէքքէի դիմացը Մ․ Վիք եւ Դոլամա Սարայի դիմացը Մ․ Բիւմեր գրավաճառներուն խանութները ։

Թղթակազմին գինը 50, եւ կազմեալինը 60 ղրուշ է ։

թէ որ սաստիկ ունիս ։ Մէկն արատ է խօսելու, միւսն ալ արատ է լսելու ․ պակաս գիտցողն անկէ գիտցողէն աւելի է ։ Մէկը պահպանելու համար միւսը կորսնցնելը ոչ քրիստոնէական ոչ բարոյական ոչ մարդկային, այլ կործիր համաբարոյականի սկզբունք է, եւ Հայոց եկեղեցին, Վենետիկի վերապատուելիներուն վկայութեամբն ալ հակառակ, որբէկ հաւատքին դէմ ոչ պատերազմ բացած է երբեք, եւ ոչ հալածանք յարուցած ։ Անոր դրութեանը չհաւանող եւ չեկեղեցողը, ազատ է դուրսն աննելու եւ ուզած տեղն երթալու եւ ոչ բնաւ անոր մէջ դաւադրութեան եւ պառակտման հասատատելու ։

Ասհաւասիկ տեսանք Արեւելք գրչին սորամիտն եւ բազդամն խոստովանքը, որ Հայոց ունողը լեզուին ընելու տեղրակ մըն է եղեր ։ Արդեօք այն նպատակին ուզէնալ տեղնի տետրակ մը ինչ հանճարեղ եւ հնարիմաց գաղափար եւ ննդապութիւններ պարունակած պիտի ըլլայ ։ Ընդհանուր, ամենէն Հայոց լեզուին ըլլալու վախէն այս մասնաւորութիւնն ընելու կը պարտաւորէր անհուշան տետրակի մը համար, որու հեղինակը ինքնիւ եւ որ նախընծայեալ ճշմարտին ես ինքը խորհրդականը է* ։ Աղէկ, ՝՝ Ի բերանոյ քամէ դատաստանից զքեզ ծառայ անհաւատ ,, ։ ասանկ չնչին տետրակի մը համար ամենն ամսու ատանդրանքներին յայտնած պէս կանչուած է ինչ հարկ կար ուրեմն ։ — Խմբագիրք ։ —

Այս, բոլոր Գաղղիա Սեւասթօփօլի լուրերուն եւ պատերազմին շարունակութեանը համար ալ եւ ակամբ կորած տեղը, Խմբագիրն ալ որ այսուհետեւ ասոնք բաղնիքէն մէկ գուրս փախած խենթերու պէս փարիզի բոլոր օրագիրներէն ձայնածանօր կըլլար, Պասարինէ Մէնտիքիցի** կարմիր շալվարին անցնող անդրակովկասեանական ախոյեանը մատուցանելու համար Հայոց վրայ կը դառնայ եղեր ․ կամ թէ կուշեանե, Սասիկանի պարպուներուն Պօլիս երկած խենթարանութիւններ կը կրինէ եղեր ։ Ա-

* Արեւելք ԺԳ 0 :Թ

** Այսօրուայ թուերթի մէջը, որ Սուրբ Բարդուղիմէոսի գիշերուան կատարածին հեղինակութեամբ Հայոց աստուածամայրներուն կարգն անցած է ։

կէ ինչ կելլար, եւ վախճանն ինչ եղաւ ․ Պաղզիացիք Սեւասթօփօլը աններէն եւսեւ Հայոց վրայ խուժանութեան եկան ։

Եւ Խմբագրան ինքնին իր շահաքարոզներուն ինչ կը յուսայ եղեր Հայոցմէ շահելու Նոյն իսկ Արեւելք գրչին վերջարանութեանը նայելով, — Վասնզի մը կայ, կըսէ Խմբագիր, որ Հայերը Հռոմէ հեռի կը տանի*; ,, Խմբագրի այս յուսահատութեանը վրայ է որ, Արեւելք դրիչը մոլեկով անմիջապէս ճչել կսկսի ․ — Այս վտանգ ՝՝ մը կայ կը դոչէ Արեւելք, (Ինչ բանի — ինչ ՝՝ հայաստանին ընէն ինէն ալ գիտնալով) եւ ուրթ ՝՝ հարիւր միան հեռու տեղէ ձայնը կը հնչեցնէ ՝՝ (ֆրանսերէն աշխարհն զգեցնելու համար ։) ՝՝ յուզ յուզ, (կեցէք ծանիկը) հաւատական դալը մեր մէջն է, (Աէնէրալ ալինէ նայեցէք որ ամպերուն հետ անցած տուներ տեսնէք ։) Մամիկոնեանք, հիմայ թէ ով եր ունինք մի, (որ Շաւարշանին համար աղօթող) հէք պատերազմ այս ձայնը լսեն (, որ անդարձած է մեր, մայն Արեւելք գրչէն ալինքն է մէջ) կը ՝՝ հնչեն ։ ,,

Արդեօք Խմբագրի անձնագատ անյուսութեան վկայութիւնը գրոցն է որ, այս երբայական պաղատները կը հանէ ։ Խմբագրի յուսահատութիւնը տեսնողն է որ — Պէտք է, կըսէ, տեսնէք որ ինչ հանուր ազգը թշնամի եկեղեցւոյ ՝՝ մը վատ լսանելու կը մատնուի**; ,, Այս հակասութիւններն ընթերցողն ինչ կըսէ գրողին համար ․՝՝ Այր առ քացցի իրուն չըջէրսի եւ կեբիլէա գիտ անձին իւրոյ ։ ,, Բայց, այս զառանցանքն ընողն ինք իր կէսէն աւելին կերած է մինչեւ հիմայ ։ Այս թէ ոչ, ժամանակն ինքնին ցուցած էր արդէն, որ Հայոց ազգը Թէոֆիլ-Տագի յօրինուած պանիրէ ձի մը չէ որ, պոչէն կամ գլխէն բռնողն անիկայ տանի ուզած տեղն արածէ, ուզած տեղը բնակցունէ, եւ ուզած տեղը կապէ ։

Որ են ուրեմն հինգ տարիէ 'ի վեր մատնուած եւ կորած Հայերը ․ Ինչ էր այն աստուածաբանական հրթիռը ․ ուր է անոր երած մկանունները ․ ինչ է այն կարուսեալ ազատութիւնը յա-

* Արեւելք․ ԺԳ․ 391․

** Արեւելք ԺԳ․ 391․

րոյ անունն բարբել կուզէր բաղձանք տարբերէ ։ Հայոց թեւերն ու ասուննոր կարեր Սպանիայի Սրբաքննութեան փայտակոյտներուն վրայ կը տանէին ։ Գաղտաբարիարան չորեքէ մը շարժողութեան մարմաջէ բռնուած ըլլալուն համար աշխարհը կերի եւ մարդիկ գերի կընէ ։ Ասանկ դինեհարի անդրական ցնորքներուն նայելով, գերողին կամ ուղեղը խանգարած է, եւ կամ, խելքովը Հայոց մէջ հրդեհ մը լուցանելու բորբոքելու եւ տածելու միտ դրեր է, որ իրբեւ թէ իր խելքովը գործելով մարբեալ, ա՛ վրէժ, ես աղատեցի քեզ ․ Բայց առաջինոյն, ասեմ իր սրբոսութը, եւ բառ երկրորդին, ըսել էր խելքին ։ Շարժման մէջ եղող ազգ մը չեփորի պէտք չունի, եւ խաղաղութեան վերցուներ բախխի, յիսնաթեանք նամբաւութեամբ խաղաղութիւն յորուցանողներն ալ կերհամարհէ եւ կը վանէ ։ Բանին եւ թելինը նայինք ։

Հայոց ազգն իր ինքնիշխանութիւնը կորսնցուած եւ այլ եւ այլ աշխարհաց մէջ ցրուած ըլլալուն, համերաշխութեամբ կենցաղավարական միութիւն կազմելու միջոց չունի ։ Բայց իր գոյութիւնն ու անունն առար ազգաց տարրերպ հետ չփոթելով չհիրանցնելու համար, իր հետեւէր եւ մերձաւոր մասանց եւ անդամոց մէջ բարոյական միութիւն մը եւ զգալի կապակցութիւն մը ունենալու է ։ Իր բարոյական միութիւնը, սիրտերն ու միտքերը բարոյական ենթակայի մը դաղափարի մը վրայ ժողովելով կըլլայ ․ այս ենթական, գաղափարը յիշատակ մըն է, եւ այն յիշատակին ալ ամբողջ անցեալի մը պատմութիւնն է, որուն մէջ ամփոփուած են իր նախկին բնակութեան տեղը հայր եւ կորուսեալ չափելութիւնը, իր հայր եւ նախահայր անունները, արդիւնքը, հրիտակները, նահատակութիւնները, հաւատքը, արուեստը, օրէնքը, մատը, ամէներէն ու գամբարանները ։

Իր զգալի կապակցութիւնը կրօնն է, կրօնն բաղկան որոշ եւ չերմանց, Աթոռ եւ Լեզու ։ Առաջինն անոր ամենէն մեկ խումբերը սրբազան յարկի մը տակ ժողովելով, անոնց միջերն իրենց նախահարց ծագմանէն ալ անդին մինչեւ յաւիտենական եւ ախոյեանական հօրն տեղը կըտանի, եւ իրենց ազգային խնդմակին եւ գերազանց եղեբեսը ։ թեան կիմբաբանական փառաւորութիւնն անոր հաճոյութեանը կը մատուցանէ ։ Իսկ երկրորդը իրենց ընկերական կարիքը լեցունող եւ իրենց սեռհական բարբառնէ, որ իրենց ազգայնութիւնը կը բաւէ, միաբանութիւնը կը պահպանէ, մտերմութիւնն ու սէրը կը զդէ կը տածէ եւ կը յորդառէ ։

Անցած տեղերնիս 'ի հարկէ պարտաւորեցանք որ, Արեւմտեան գրիչն ազգին սրտի ակըրդեան հետ այն յիշատակական եւ կրօնական միութեանց մասնակցութիւնը կտրեց մանրէ, անոր ազգային գոյութիւնն ու անունն ուրանալով եւ կրօնքը հայհոյելով ։ Ասհաւասիկ իր խոստովանութիւնները, որոնց առաջինն արդէն մեր երրորդ յօդուածին մէջ իր հակառութիւնը յանդիմանելու համար յիշած էինք, եւ անգամ մըն ալ յաջորդ յօդուածներնուս մէջ պիտի կրկնենք առ հարկի ։ — Հայք ազգութիւն չունին, եւ ՝՝ դէմքէներուն ազգ ազգ ըսելը պէտքը չէ որ խօսէ զիրենք* ։ ,, — Կրօնքը, ․ ․ որովհետեւ իր ՝՝ ազգի միութիւնը չունի եւ երեքներհակ աղանդէ կը բաշկանայ, Թէորոններու պէս կայրեր միայն անկէ ախնվառութիւն կապաէն** ։ ,,

Ասհաւասիկ, — ես լուսաւորչեայ ծնած եմ եւ լուսաւորչեայ պիտի մեռնիմ ,, բացի աղանդաւոր պիտի կոչուի, որովհետեւ իրեն աղանդ բաժնորուն մէկը հանդէպականութիւնն է ; մէկը բազմաքահանութիւնը, մէկն ալ Լուսաւորչականութիւնը ։ Եւ որովհետեւ լուսաւորչականութիւնը հաւատք է եւ ոչ աղանդ, ինքն այն հաւատքն ուրանալովը, դարձեալ կըսենք, իր աղանդին մէջ պիտի կորնչի ։ Արեւմտեան գրիչն աղատէ այս ուրացութիւններն ընելու ․ վասն զի ՝՝ Ամրարիշտն հասեալ 'ի խորս, արհամարհէ ,, եւ ինք արդէն իր բնութիւնն ալ ուրացած էր, ինչպէս որ իր վերկայութեամբը պիտի ցուցնենք ։ Բայց գոյութիւնն ու կրօնքը ուրացած ազգին վրայ իբրեւ գոյի վրայ բան գրելն իր ուրացութեան օրէն եւ մեւ վախութիւն էր իրեն, եւ այն վախութեանն ու անամօթութեանը մէջ է մինչեւ ցայս օր ։

Շարունակելիք խօսքերնիս

Պոլսեցի․
Խ․ Պ․ Մէնտեան

* Արեւմ․ ԺԹ․ եր․ 148․ 42 բ․

** Անդ․

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Ընկերները Փարիզէն Կ. Պօլիս եկող Տոքթոր Նիքօ բժշկին ճարտարութեան փորձերն արդէն տեսնելիք սկսան։ Կը լսենք թէ բազմաթիւ անձանց աչքին տեսութիւնը խափանող վարագոյրները մեծ ճարտարութեամբ կորեր հաներ եւ աչքերնին կատարելապէս առողջացուցեր է։ Ասանկ առողջացելոց մէջ նշանաւորութեան արժանի կը համարուին՝

Խօճա Մուսթաֆա փաշայի թոռքին Տէրվիշ Մուսթաֆա էֆէնտի՝ 12 տարիէ՝ի վեր կոյր։

Սիլիվրիգարուն Ղուսուֆ էֆէնտի։

Պէյօղլու Սուրբ Յակոբայ հիւանդանոցին մէջ հայ ծերունի մը։ եւ Ռէտիէն Հաւաթ լրագրին խմբագիր Պէտրի պէյին մայրը՝ որոց աչքը կատարեալապէս բժշկեցան յիշեալ Տոքթոր Նիքօ ակնաբոյժին գործարանքովը։

ՄԻՍ ԽԸՅՄԸ ԸՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ

ԵՅԷՆ ՈՒ ԴԻՒՐԱԳՈՐԾԵՆԵԼԻ

Կը դանըվի Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերաց Ամերիկայի մաղազան Օմէր փողոցը թիւ 17, Ֆէրշէմպէ-Բազար Գալաթիա։

Ամենէն պզտիկին գինը 60 դուրուշ է։ մէկ ժամուն մէջ հինգ օխայէն աւելի միս կը մանրեցուցնէ ու պէտք եղածին չափ ալ բարակ հանելէն զատ՝ շաբաթներով սառոյց շինելու համար գիշեր ցորեկ միս ծեծել տալով քնհատութիւն քաշելէն կազատէ։

Ասոր ամենէն պզտիկը տուներու մէջ գործածութեան համար շատ յարմար է, մանաւանդ սա եղանակիս մէջ ասանկ համար սառոյցի շինողներուն։ իսկ ծախու սառոյցի շինողներուն համար ալ աւելի մեծերը կան որոնց գիները համեմատաբար բարձր են։

Ուզողը կրնայ երթալ յիշեալ մաղազան ու տեսնել։

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՐՈՆՄԸ

Զարի կը ցուցվի տեսնել ուզողներէ եւ. ծախու առնելու կամք ալ չունենայ։

Ասկէց առաջ հրատարակված միս եպչա ընելու գործիքը աւելի կատարելագործեալ ընելու համար ասա շարթուն նոր տեսակ

ՍՈՒՔՈՒԽ ԼԵՑԸՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ

եկաւ, որոնք մինչեւ հիմայ հնարուածներէն տարբեր չեռանուած բան մըն է։ որուն գործածուելու կերպը զարմանալի ու տեսնելու արժանի է։

Ուզողը հրաւիրուած է Ս. Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ եւ ընկերաց ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԱՂԱԶԱՆ, Օմէր փողոցը թիւ 17, Ֆէրշէմպէ-Փազար, Գալաթիա։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԲԺՇԿԱՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երկու ոտքին մէջ քուրեալ հարան։

Ամերիկայի հրապարակ իւթիւնները, որովհետեւ օրէ օր ալ աւելի կը բնարձակի, ինչու որ հասարակութիւնը տեսաւ որ իւթիւն ընելու սաստիկ դժուարութիւնը ու այնչափ տաքութիւնը ու ծախքին առաջքն առնելու մի միայն ճարը

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌՈՎ ԻՒԹԻՒՆ

է՝, որոնցմէ թէպէտ մեծ քանակութիւնով ընդունուած էր Ամերիկայէն երկու ամիսի չափ առաջ, սակայն՝ առնողները խիստ շատ ըլլալուն բոլորն ալ հատան ու հիմա Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերք յարգանօք ներողամտութիւնէն կը խնդրեն անոնց՝ որոնք որ դեռ առած չեն ու կը քնտռեն, որ քիչ մը սպասեն, քանզի Պր. Ս. Մ. Մինասեան Ամերիկայէն հոկտեմբեր 11ին ըստ յատ. Երդիկա անուն նաւով մեծ քանակութեամբ ճամբայ հանած է որոնք քիչ օրէն հոս կը հասնին. որ ատեն կրկին լրագիրներու միջոցաւ արդէն հասարակութեան պիտի ծանուցուի։

Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերք նաեւ կուզեն իմացունել որ ասկէց զատ քանի մը շաբաթ առաջ նորէն ապասպրուեցաւ որպէս զի յաջորդ նաւով ալ հրապարակ իւթիւններէն խրկուի որ կրկին հիմակուան պէս բնառողները պարապը չելլեն գալիքներն ալ հատնելով։

Գինը հարը 60 դուրուշ է. իսկ տուգինայով առնողին շատկէկ էսքօնթ կըլլալի։ Այս իւթիւններէն Ցանկասանի ներսի կողմերն ալ շատ կերթայ ու կը փնտռուին։

Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերք

Ամերիկայի մաղազան, Գալաթիա, Կ. Պոլիս։

ՁԿԱՆ ԻՒՂ (ՊԱԼԸՊԻՆԱՂ)

ՀՕԿԿ

Անուն անդրէնայի երէ-եւէ դեղագործին շինածը։

Այս եղէ՝ որ ծերունի ըսված յուլին լեզուին (գաբա ձիւեր) կը հանէի, ուրիշ այս պեսակ եղերուն ամենն մատուր եւ ընդիրն է, եւ հոտն ուհամ ալ գեանիրուն պէս ծանր եւ անախորժ չէ։ Բոլոր Եւրոպայի գլխաւոր բժշկաց գրքերուն ապացուցված ամենազօրաւոր դեղն է մորմի հիւանդութիւններու, խոյլի (սրտաս), ուժերգիրի, ընդարձակ հիւանդութիւնաց, ռուլուրիան եւ ուժոյ նուազման, ժապուժութիւնաց, գլխոց գեղջուկութեան եւ տկար կազմուածի ուռնցող գլայոց։

Այս եղէ ապրող եւ էրկիսուն մէկ մէկ անուշ էի դրքալ խմելով ակսելու եւ հեպզնեպէ լաւն ասելցունելու գնէլ հինգ դրքալ։ Օրը ցորդ եղած ժամանակը մի որ գոյնը դարարի եւ թանչրանայ, շէնը պատ ըսուն մէջ դրքելով՝ եւ ուրիշ պարագութիւնը կը գտնի։

Այս եղէ կը գտնուի Պէյօղլու Պ. Օրնի եւ Տելլասուրա երեւելի դեղագործներուն խանութը։

Ա. լրագիրը ընթերցանքն անդամը կեալ հինգշաբթի օրերը։ Ամէն յուրաքանչիւր, Ա. Պալեր՝ Զինելի խանը լրագրոյս գրասենեակը։ Իսկ գրագրերը հոգաբարձուներն են՝

ԻՕԱՆԻՐ՝ Սուրէն աղա Աղաբէկեան.

ԱՆԳԻՐԻԱՆՈՒՊՕԼԻՍ՝ Գէորգ աղա Ծերունեան.

ՏՐԱԳԻՕՅԻՆ՝ Պօղոս աղա Կիւրճեան.

ԹՈՒՆՍԷՖ՝ Մահրեմ Յակոբ աղա Աղաղանեան.

ԿԱՐԻՆ՝ Պարպեռ պարոնէլ Զարեան.

ԵՍՐ՝ Յակոբ աղա Պեյսէկեան.

ՊՈՒՐՀԱՆ՝ Յակոբ աղա Մանէ.

ՊԻՈՒՍԸ՝ Սերոբէ աղա Պալճեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ՝ Պ. Տ. Մարտիրոսեան.

ԹԷՔԹԻՐՏԱՂ՝ Թոփալ աղա Ցիւնեան.

ՎԱՆ՝ Պ. Մկրտիչ Կ. Էրոդան.

ԽԱՐԲԵՐԴ՝ Պ. Գէորգ Ռոֆուրեան.

ԵՐԶՆԿԱ՝ Մարտիրոս աղա Թուշեան.

ԵՏԱՐԱՏԷՐ՝ Մահրեմ Յակոբ աղա Տ. Գրիգորեան.

Ուրիշ տեղերէ սորագրուելիք աշխատանքը՝ այս պէտքերն ալ հոս հետ կրնան ընդունիլ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (ԳԱՄՊԻՈ) ԳԻՆԵՐԸ

ԹՂԹԱԴՐԱՄԱՎ ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒԹԻՒՆ

10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

		Ղրուշ	
Լանդրա 31 օր պայմանաժամ.			
„ 3-ամ-	„	152	
Փարիզ	„		
Մարսիլիա	„	241	
Ամստրդամ	„		
Վիեննա	„		
Թրիէստ	„		
Լիվորնո	„		
Ջենովա Լ. Ն	„		
Օտեսա	„		

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՒՈՒՈՐՆԸ ԹՂԹԱԴՐԱՄԱՎ

11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ	132	
Ընդհանրական լիրա	149	
Գրանիչոյ 20 ֆրանգնոց ոսկի	115	
Ռուսական բոլ ինքնաթոլ	117	
Ամսրիոյ եբրէտեր	68	
„ Մահմուտ	67	
Մէճիտիէ 20նոց ոսկի	35	
„ Ընդարձակ	26	
Ընդ ֆրանգնոց արծաթ	28	30
Գրաղովանց	23	
Գոլնարիս	33	
Բրէճիա	30	
Այֆորին	202	
Մահմուտիէ ոսկի	130	
Ընդհանուր հասանոյ, հաղարին	200	
Խալիպ Բահրիէ	98	20
Լիրահամ Ռէսիտ	68	
Սէրիր	80	

Կ. ՊՕԼԻՍ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԵՐՄՏԻՐ

Յորին Բուռելիէ	„	„	40
„ Իսմայիլիէ	„	„	45
„ Կուլտյի	„	„	43
„ Թուրքան	„	„	48
„ Իզմիրլիէ կուլուզ		„	
„ Բուռելիէ կուլուզ		„	38
Եգիպտացուրեն Կուլտյի		„	00
„ Ընտրելոյ		„	00
Գորի Բուռելիէ		„	16
Ռուսի Ռուբլիէ		„	4 20

Վաճառանոցին մէջ կայ ընդհանրը 200,000 էրիս ցորեն եւ 00 0 էրիս գարի։

ՄԵՏԱՔՐԻ

Սիւի Ա. ոսկի	Ռիֆին	ղրշ	590-630
„ Բ. „			525-540
Մէշրուտ կարգ			485-525
„ „			425-460
Հատ երկայն ընդէր			600-615
„ „ գլխակ			570-580
Տէփտրեշ			735-780
Պարսկատանի գլխակ հօխան			275-290

ԳԱՂԹԱՐԻՆԵՐՈՒ

(ԳԱՆԹԱՐԻՑԷ)

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		ղրշ	էրս	ղրշ	էրս
Ընկեր	հօխան	400			
Թիֆթիկ Ընկիր-		44			
Բուրդ (Ընտիր) Բուռելիէ		12			
„ Լուսոցված	„	16.			
Մեղրամոմ		31	32		
Ռեհրի Ընկիր-		8		7	
Գինարդ (Մաղը) ոչ-		14	15		
Մահմուդիէ Ընտր. բոլ. տեսակն		380			
Վիկիրի ճեր հոյ սեր հիւրան		34	36		
Բամպակ Իզ ֆիլ	„	10	11		
Զէյթ Ադալիա հօխան		8	20		
Ճամ (Սապոն) Տրանսիլ		7	8		
Աղ ֆօլ			6	20	

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

Խուհիլ		Ղրուշ	
Ուիս ի- Տրաբ Ա. տուկ 100 հօխ		1300	1350
Շոտոր			
Ընդ. Գլ. 6—10 լիտր		420	445
Ընդ ի- Հալ. էշ. Ա. տուկ.	„	345	350
		ղրշ. էրս.	ղրշ. էրս.
Պղտիզ (Պիղեր) հօխայ		9	10
Գարմին (գարիլ)		24	
Մէրկուլ (Գարէնֆիլ)		7	20

Ներքինի

Լիլաղ (Զիլիա)		170	180
Պէնկալա	հօխ.	ղրշ	
Սպիտակ բրեղ (Բուրաղեց)		160.	400
Որդան Կարմիր (Գարմիզ)		60	100

Մեսուրլիք

Ընուկ (Տրալլ)	կենդ. ղրշ	1400	
Երկար Ընդ.			
Երկայնի- (Լամա) բուրդայնի- ,		92	94
տասուկուկ. կենդ ղրշ			
Ցոյնի-(Տէմիր)բեր-երայոս	„	84	86
Տիրոյ ռիս- 1-14		160	

ՄԱՆԻՖԱԹՈՒՐԱՅԻ ԳԻՆԵՐԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՆ 150 ՂՈՒՐՈՒՇ

ՀԱՇՈՒԵԼՈՎ

Լայն+	Երամա		Գին	ղրշ
2 տարեկան	20	Ալ-բոհի գլխակ	32	34
կիսոնոց	„	Սովալտար „	35 .	36
„ „		„ ծանր բուրալը		
6 տարեկան	„	„ գլխակ	36 .	39
2 ղրոյ	„	„ „	48 .	
2 „	„	Զուֆալը „	35 .	
կիսոնոց	„	„ „	38 .	
5 տարեկան	„	„	40 .	

Ամերիկեան վերարերեալ

Լայն+	Երամա	Լիտր		Գին	
2 տարի	24	3	թ. մարտ նեղ	32 .	
„	„	5	„ լայն	48 .	49
„	„	6	„ „	55	57
„	„	„	ծանր սանդուղ	70 .	75
երեսնոց .	36	6	տարեկան նեղ	57 .	58
5	„	8	„ լայն	76 .	78
„	„	7	„	67 .	70
7 „	28	11	„	95	100
կիսոնոց	36	11	թանկ տեսակ	105	115

Խասուրլեան վերարերեալ

Լայն+	Երամա		Գին	
1 տարի	12	Բարիզա գլխակ	37 .	38
2 ղրոյ	24	„ վիֆտիկ	53 .	55
9 տարի	„	Պուլի „ ռիֆ+	44 .	46
„	„	„ „ լիֆտիկ	65 .	66
կիսոնոց	38	Տրալիէոր	80 .	90
6 տարի	„	Խասա „ „	100	130
կիսոնոց	40	Մոտոֆոլ „	96	110
0 տարի	„	„ „	115	125
6 „	„	„ „	130	135
կիսոնոց	37	Նեղլամ „	68 .	70
2 տարի	24	Սպիտակ գլխակ	44 .	46
27 „	„	Սիրեն „ „	3	5
6 տարի	Տրաուիֆ	„ „	4	
„	Խամուլեր	„ „	4 .	4/
կոնֆեկցիոնոց էլիէ		„ „	4 .	
		Հասարակ տանդ .	145	

ղրշ 1

Սրոյ տանդ	8 14	19½	20
Իզմիրոյ		23	23

Զիրի գերարերեալ

Լայն+	Երամա		Գին	
7 տարի	20	թանկ գաուս	32 .	34
„ „	„	Լաֆիվերտ „	55 .	58
„ „	„	ամերիկա գաուս լարելը	96 .	106
2 տարի	10	Պասա ֆերտիկ ղրշ	12 .	15
„ „	„	Օգանոյան Ֆիլիս	16 .	20

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԷՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԷՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՕԼԻՍ· ՀԻՆԻԼԻ ԽԱՆ